

УДК 368.1(477)

БАРАБАШ Л.В.*

*кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Уманський національний університет садівництва, e-mail: Lesly-z@ukr.net

ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХУВАННЯ МАЙНА В УКРАЇНІ

Сучасний страховий ринок України, у порівнянні з зарубіжними країнами, демонструє досить невисокі показники розвитку. Однак роль страхування у фінансовому розвитку держави є однією з визначальних, адже саме за рахунок страхування можливо досягти рівномірного розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів, забезпечити зменшення обсягів державних витрат у випадку настання непередбачуваних ситуацій і забезпечити ефективний розвиток соціального захисту. **Мета.** Метою статті є дослідження стану й особливостей функціонування ринку страхування майна в Україні на сучасному етапі. У результаті стало можливим виокремлення проблемних моментів провадження страхової діяльності в цілому та страхування майна зокрема. Це дало змогу означити перспективи оптимізації діяльності даного сегмента страхового ринку держави. **Методика.** Під час дослідження використовувалися наступні методи дослідження: діалектичний – для з'ясування важливості досліджуваного питання серед науковців; горизонтального аналізу – для розгляду динаміки показників функціонування ринку страхування майна за окремими видами об'єктів страхування; метод вертикального аналізу – для означення ролі сектору майнового страхування на страховому ринку України; метод індукції – для формулювання висновків. **Результати.** У статті проаналізовано показники діяльності страхового ринку України та визначено основні тенденції його розвитку. з критичної позиції було проведено оцінку особливостей функціонування сектору страхування майна: як всередині сегменту за видами об'єктів страхування, так і в загальному, на фоні інших видів страхування. Проведений аналіз дозволив означити проблемні моменти та недоліки перебігу страхової діяльності сектору майнового страхування, що сприяло розробці пропозицій з удосконалення страхової діяльності у сфері майнового страхування. **Практична значимість.** Застосування на практиці запропонованих методів зменшення прогалів у страхуванні майна дасть змогу наростити потенціал страхового ринку держави та сприятиме зростанню рівня довіри населення до страхування, як інструмента власного убезпечення та вирівнювання фінансового становища у разі настання непередбачуваних подій.

Ключові слова: страхова компанія; страховий ринок України; страхування майна; майнове страхування; страхова премія; страхові виплати; добровільне страхування майна

Постановка проблеми

Безумовною складовою ефективно функціонуючого фінансового середовища держави з економічною системою ринкового типу є страховий ринок. При цьому досить часто саме розвиток страхової справи свідчить про рівень розвитку економіки, адже раціонально зорганізоване страхове середовище здатне значно зменшити витрати державного бюджету, пов'язані з відшкодуванням збитків внаслідок настання страхових випадків, водночас створюючи своєрідну «подушку безпеки» і для бізнесу, і для населення.

Наразі показники діяльності страхового ринку України свідчать про значні прогалини у його розвитку та функціонуванні. Так, питома вага страхових платежів за особистим страхуванням в Україні становить усього 4–5%,

тоді як у Західній Європі та США цей вид послуг займає близько 60%, у Японії – 80%, у Великобританії – 70%, а у світі в середньому – 58,3%. Загальний обсяг страхових послуг на фінансовому ринку України в останньому десятиріччі за зібраними преміями дорівнював 0,06% світового обсягу і був меншим у 400 разів порівняно із США, у 60 разів – із Німеччиною, у 50 разів – із Францією [13,с.413].

Тобто можемо переконалися, що обсяг страхового ринку України вкрай скромний, порівняно з розвиненими країнами. Адже питома вага класичного страхування у ВВП на вітчизняних теренах у 3–4 рази менша, ніж у Східній Європі. А Швейцарія, Франція, Німеччина та Великобританія демонструють частку страхування у ВВП вище в 5–7 разів. Середній показник по страхуванню для

фізичних осіб у Європі складає близько 3000 євро. При цьому питома вага страхування у ВВП у розвинених країнах становить понад 3%, в Україні – менше 1%.

Причиною такого становища є, в першу чергу, низький рівень розвитку економіки країни та обережність споживачів у придбанні страхових послуг. Найпомітнішим є це у майновому страхуванні, зокрема страхуванні автотранспорту. Оскільки даному сектору страхового ринку притаманний високий рівень обов'язковості, то його можна вважати своєрідним індикатором розвитку всього ринку страхових послуг.

Наведені дані засвідчують необхідність пошуку напрямів оптимізації діючих механізмів страхового ринку в Україні, особливо – в частині майнового страхування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика ефективного розвитку майнового страхування останнім часом все частіше зустрічається серед досліджень науковців і практиків страхової сфери.

Зокрема, Ю. Романовська та К. Яковенко наголошують: «...добровільне страхування майна в Україні знаходиться на стадії зародження, адже у загальній сумі премій, отриманих від громадян, частка страхування нерухомого майна громадян свідчить про відносно низьку страхову культуру» [10, с.1208].

Про актуальність зосередження уваги на розвитку майнового страхування свідчить і Р. Мамчур, зазначаючи: «Об'єктивна необхідність існування та розвитку майнового страхування в Україні викликана тим, що воно є ефективним, раціональним, економічним та доступним засобом захисту майнових інтересів виробників товарів і послуг, а також громадян» [4, с. 237].

На необхідності пошуку новітніх рішень і підходів у розвитку майнового страхування в Україні зосереджують увагу О. Слободянюк і Г. Толкачева «Страхування майна громадян є важливим компонентом у забезпеченні соціального захисту як фізичних так і юридичних осіб та підвищенні їх добробуту. Тому питання удосконалення розвитку страхування майна та його вплив на розвиток вітчизняного страхового ринку є актуальним питанням сьогодення» [11, с. 202].

На визначальній ролі майнового страхування у задоволенні потреб населення наголошують у дослідженнях Chehui та

Zhangjiwu, підкреслюючи значимість останнього, як соціального стабілізатора безпеки, ефективного інструмента покращень фінансового стану держави та розподілу фінансових ресурсів [13].

Як бачимо, проблематика представленого дослідження наразі є не лише актуальною, а й, з огляду на погіршення економічних умов у світі, вимагає пошуку нових шляхів розвитку.

Формулювання цілей статті

В умовах недосконалості страхового ринку України, зокрема сегменту майнового страхування, виникає необхідність дослідження його проблемних місць. Відтак метою даного дослідження є формулюванню оптимальних пропозицій усунення недоліків й оптимізації діяльності даного сектору фінансового ринку держави на основі дослідження даних, що характеризують особливості функціонування ринку страхування майна в Україні.

Виклад основного матеріалу

Страховий ринок України з початку його становлення і дотепер характеризується нестабільними тенденціями розвитку. Оскільки економіка України весь час перебуває у стані стресу, це є основною причиною зменшення рівня доходів як фізичних, так і юридичних осіб. А відтак питання страхового захисту не наділене характером обов'язковості. Навіть незважаючи на те, що саме страхування є тією сферою, що певним чином може зменшити обсяги втрат у випадку настання непередбачуваних ситуацій різного характеру, брак коштів та економічна нестабільність спонукають потенційних страхувальників до обмеження кількості потенційно можливих фінансових послуг.

Дослідження основних тенденцій розвитку страхового ринку вказує на стабільну тенденцію щодо скорочення кількості страхових компаній в Україні (табл. 1), що вказує на процес консолідації страхової системи. Станом на кінець 2018 р. в Україні налічувалася 281 страхова компанія, що на 101 од. менше показника 2014 р. подібна тенденція спостерігається і щодо обсягів активів страхових компаній: – 6,8 млрд грн. протягом досліджуваного періоду у загальному підсумку. Позитивні зміни торкнулися лише страхових премій, обсяги яких зросли на 22,6 млрд грн. на кінець 2018 р. і валових страхових виплат – +7,8 млрд грн. на завершення досліджуваного

періоду у порівнянні з його початком. При цьому саме останній показник є позитивним свідченням готовності страхових компаній

вітчизняного страхового ринку до активної співпраці зі страхувальниками.

Таблиця 1

Основні показники розвитку страхового ринку України у 2014–2018 рр.

Джерело: [5, 6, 7, 8]

Показник	2014	2015	2016	2017	2018	Відхилення (+,-) 2018 р. від 2014 р.
Кількість страхових компаній, од	382	361	310	294	281	-101
Активи страхових компаній, млрд грн	70,3	60,7	56,1	57,4	63,5	-6,8
Обсяг валових страхових премій, млрд грн.	26,8	29,7	35,2	43,4	49,4	+22,6
Обсяг валових страхових виплат, млрд грн	5,1	8,1	8,8	10,5	12,9	+7,8

Страхові компанії поділяються на два основних типи: «Life» і «non-Life». Перші спеціалізуються на такій галузі, як страхування життя, другі – на інших сферах страхування, в тому числі і на страхуванні майна. Однак варто

вказати, що страхування життя в Україні є доволі незатребуваним видом страхування, тож і кількість страхових компаній такого типу значно нижча кількості компаній «non-Life» (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка кількості страхових компаній на ринку страхових послуг України у 2014–2018 рр., одиниць

Джерело: [5, 6, 7, 8]

Показник	2014	2015	2016	2017	2018	Відхилення (+,-) 2018 р. від 2014 р.
Всього страхових компаній	382	361	310	294	281	-101
в тому числі						
«Life»	57	49	39	33	30	-27
«non-Life»	325	312	271	261	251	-74

З наведених даних чітко прослідковується кількісна перевага страхових компаній «non-Life». Зауважимо також на спільних спадних тенденціях чисельності обох видів страхових компаній: на кінець 2018 р. кількість страхових компаній «Life» зменшилася на 27 од., а «non-Life» – на 74 од. Загалом же зменшення кількості компаній «Life» за останні п'ять років склало 90%, а «non-Life» – 29% від їх початкової чисельності.

Як уже зазначалося вище, одним із найперспективніших видів страхування типу «non-Life» є майнове страхування. Особливістю ринку страхування майна є його мінливість і висока залежність від ситуації в економічному просторі, особливо – в частині страхування майна фізичних осіб. При цьому зростання обсягів страхування як фізичних, так і юридичних осіб свідчить про покращення ситуації і зростання доходів останніх.

Для деталізації місця даного виду страхування на страховому ринку України дослідимо структуру чистих страхових премій (табл. 3).

Зважаючи на наведені дані, можемо констатувати превалювання майнового страхування над іншими видами страхових послуг у загальному обсязі чистих страхових премій. Проте справедливо буде відзначити означену вже раніше спадну тенденцію по даному виду страхування: на кінець досліджуваного загальне зниження питомої ваги склало 0,1 в.п.

І зовсім протилежні, незважаючи на зменшення кількості страхових компаній, є тенденції щодо страхування «Life», загальну позитивну тенденцію по якому зафіксовано на позначці +2,4 в.п.

Збільшення обсягів страхових премій по майновому страхуванню наразі зумовлене переважно за рахунок росту попиту на страхування у секторі нерухомого та рухомого майна, що належить громадянам. Окрім того, такі позитивні зміни певною мірою викликані ростом рівня страхової культури населення, адже наразі більшість страхувальників, особливо з числа фізичних осіб, разом із набутням права власності на нерухоме майно

розуміють, що саме страхове відшкодування у випадку дає можливість зменшити обсяги разі настання непередбачуваного страхового фінансових втрат.

Таблиця 3

Структура чистих страхових премій за видами страхування в Україні у 2014–2018 рр., %

Джерело: [5, 6, 7, 8]

Показник	2014	2015	2016	2017	2018	Відхилення (+,-) 2018 р. від 2014 р.
Майнове страхування	55,7	55,9	56,1	54,9	55,6	-0,1
Автострахування	32,0	32,8	32,7	34,6	34,0	+2,0
Страхування майна	11,0	9,8	10,0	9,0	9,4	-1,6
Страхування від вогневих ризиків і ризиків стихійних явищ	6,7	5,8	6,7	5,5	5,6	-1,1
Страхування вантажів і багажу	4,6	5,6	4,8	3,5	4,3	-0,3
Авіаційне страхування	1,4	1,9	1,9	2,3	2,3	+0,9
Страхування відповідальності	16,7	16,8	14,8	13,4	11,3	-5,4
Страхування фінансових ризиків	11,0	9,7	7,5	6,4	4,8	-6,2
Страхування кредитів	2,1	0,9	1,9	1,2	1,7	-0,4
Страхування відповідальності перед третіми особами	3,6	6,2	5,4	5,8	4,8	+1,2
Страхування Life	25,4	22,5	24,5	26,0	27,8	+2,4
Страхування життя	11,6	9,8	10,4	10,2	11,3	-0,3
Медичне страхування	8,1	8,3	8,6	9,4	9,4	+1,3
Страхування медичних витрат	1,7	2,1	2,5	2,9	3,2	+1,5
Страхування від нещасних випадків на транспорті	0,6	0,3	0,3	-	-	-0,6
Страхування від нещасних випадків	3,4	2,0	2,7	3,5	3,9	+0,5
Інші види страхування	2,2	4,8	4,6	5,7	5,3	+3,1
Всього	100	100	100	100	100	-

Крім значних обсягів страхових премій, високою питомою вагою страхових виплат майнове страхування характеризується доволі (табл. 4).

Таблиця 4

Структура чистих страхових виплат в Україні за видами страхування у 2014–2018 рр., %

Джерело: [5, 6, 7, 8, 12]

Показник	2014	2015	2016	2017	2018	Відхилення (+,-) 2018 р. до 2014 р.
Автострахування	56,1	43,5	43,3	46,8	45,2	-10,9
Страхування від вогневих ризиків і ризиків стихійних явищ	3,3	2,4	1,0	1,6	2,0	-1,3
Страхування майна	3,5	2,2	2,5	2,5	11,6	+8,1
Страхування вантажів та багажу	-	1,5	4,5	0,6	1,0	+1,0
Страхування фінансових ризиків	0,9	16,5	9,5	17,6	11,2	+10,3
Страхування кредитів	1,2	4,0	12,8	2,5	0,6	-0,6
Медичне страхування	22,7	16,8	15,6	16,3	16,9	-5,8
Страхування медичних витрат	2,3	2,2	2,5	2,5	2,5	+0,2
Страхування життя	4,8	7,5	4,8	5,4	5,7	+0,9
Інші види страхування	5,2	6,0	3,5	4,0	3,6	-1,6
Всього	100	100	100	100	100	-

З наведеного переліку структури чистих страхових виплат за видами страхування протягом досліджуваного періоду спадні тенденції відзначаються по автострахуванню –

-10,9%, що зумовлено зменшенням кількості придбаних і застрахованих автомобілів. Адже якщо у 2008 році в Україні обсяг продажів нових авто становив близько 700 000 на рік, то

нині – всемеро менше. При цьому середня вартість поліса ОСЦПВ, виражена у твердій валюті, знижується з року в рік. До того ж, вартість ОСЦПВ в Україні і, приміром, у країнах Балтії або в Польщі, значно нижча, хоча ціни на автомобілі, запчастини та паливо прив'язані до валюти. Крім того, кількість проданих полісів ОСЦПВ менше кількості зареєстрованих автомобілів приблизно на 10–12%, і динаміки до покращення не спостерігається [2].

Аналогічну динаміку, незважаючи на ріст зацікавленості страхувальників, спостерігаємо і по медичному страхуванню – -5,8%. Водночас суттєві позитивні зміни відзначаються щодо страхування фінансових ризиків – +10,3% та страхування майна – +8,1 % питомої ваги чистих страхових виплат.

Наразі у світі відзначається зростання базової страхової премії у страхуванні майна та

відповідальності. Найвищий показник – 11,4 % – фіксується в азійських країнах, що розвиваються; 6,1 % показали країни Латинської Америки; по 4, 3% зростання прийшло на країни Субсахарської Африки та Близького Сходу з Північною Африкою, 2,3 % – на Північну Америку, 1,6 % – Західну Європу, 0,9 % – розвинену Азію та Тихоокеанський регіон, -2,1 % – на Східну Європу [1]. Що ж до ринку майнового страхування України, то йому наразі властиві невикористані резерви: у державі застраховано лише близько 10 % ризиків, тоді як у більшості розвинутих країн цей показник досягає 90–95 % [10, с. 1210].

Тенденція зміни основних показників діяльності ринку страхування майна за 2014–2018 рр. свідчить про наявність якісних зрушень на ньому (табл. 5).

Таблиця 5

Тенденції функціонування ринку страхування майна в Україні у 2014–2018 рр.

Джерело: [5, 6, 7, 8, 12]

Показник	2014	2015	2016	2017	2018	Відхилення (+,-) 2018 р. до 2014 р.
Валові страхові премії, млн. грн.	15960,6	17111,3	20221,5	25495,6	27692,2	+11731,6
Чисті страхові премії, млн. грн.	9345,7	10944,3	12811,0	12893,0	15342,4	+5996,7
Валові страхові виплати, млн. грн.	2205,0	4188,1	4731,7	5378,9	6708,6	+4503,9
Чисті страхові виплати, млн. грн.	2092,8	4002,3	4581,7	5253,8	6455,9	+4363,1
Рівень валових страхових виплат, %	12,8	24,5	23,4	21,1	24,2	+11,4
Рівень чистих страхових виплат, %	22,4	36,6	35,8	40,7	42,1	+19,7

Протягом наведеного періоду функціонування ринку добровільного страхування майна відзначається стабільними висхідними тенденціями: валові страхові премії зросли на 11731,6 млн грн. або на 73, 5%; чисті страхові премії – на 5996,7 млн грн. або на 64,2%. Такою ж є динаміка і по валових і чистих страхових виплатах, що зросли у 2018 р. порівняно з 2014 р. більш, ніж у 3 рази (+304,2 % і +308,5 % відповідно). Рівень валових і чистих страхових виплат за досліджуваний період зріс на 11,4 та 19,7 в.п. відповідно.

Наразі більше уваги приділимо саме майновому страхуванню, дослідивши обсяги страхових премій і страхових виплат у розрізі

конкретних компаній (табл. 6).

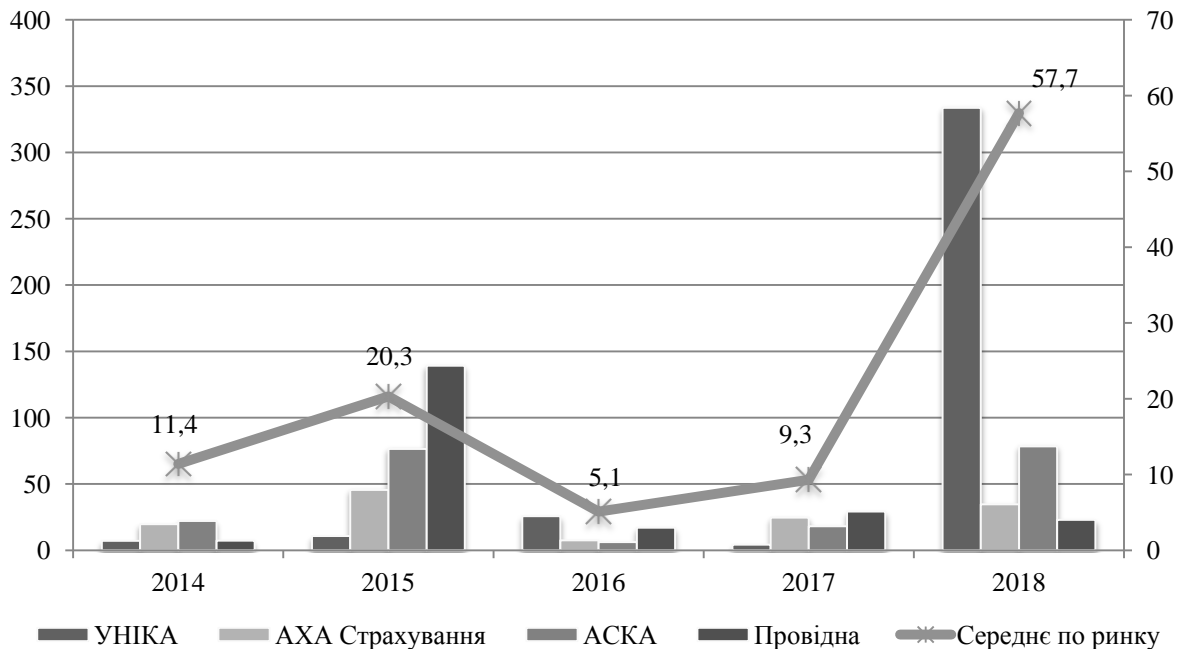
З-поміж страхових компаній, що практикують продукти з добровільного страхування майна, лідерами збільшення обсягів страхових премій стали страхові компанії «Уніка» – +214,3 млн грн, «АХА Страхування» – +176,5 млн грн., «Арсенал страхування» та «Альянс» – +154,7 млн грн. і +137,8 млн грн. відповідно. Вагома втрата позицій відзначається по таких страхових компаніях, як «АСКА» – -41,7 млн грн., «Брокбізнес» – -13,8 млн грн. і «Провідна» – -28,2 млн грн. В цілому ж обсяги страхових премій у 2018 р. порівняно з 2014 р. зросли на 821,6 млн грн.

Динаміка обсягів страхових премій по страхових компаніях України, що займаються добровільним страхуванням майна у 2014–2018 рр., млн. грн.

Джерело: [9]

Страхова компанія	2014	2015	2016	2017	2018	Відхилення (+,--) 2018 р. до 2014 р.
Уніка	50,3	49,3	65,7	305,3	264,6	+214,3
АХА Страхування	87,5	79,2	139,2	219,8	264,0	+176,5
Арсенал Страхування	105,4	225,2	295,8	287,1	260,1	+154,7
Альянс	64,9	66,8	188,3	221,7	198,7	+133,8
АСКА	221,5	220,0	271,2	181,7	179,8	-41,7
PZU Україна	90,3	109,6	121,0	140,2	162,5	+72,2
Інго Україна	83,3	70,5	82,4	92,8	107,1	+23,8
Універсальна	42,2	43,5	65,1	52,0	89,3	+47,1
Альфа Страхування	65,9	32,3	25,3	33,9	66,5	+0,6
ВУСО	19,4	7,6	10,7	20,9	63,6	+44,2
Українська страхова група	28,7	31,8	37,6	42,0	48,9	+20,2
Мотор-гарант	11,8	11,3	15,9	12,3	39,6	+27,8
ТАС СГ	10,0	16,7	30,8	40,1	39,2	+29,2
UPSK	40,5	41,5	34,5	34,1	38,8	-1,7
ТЕКОМ	25,0	19,0	20,7	21,9	25,5	+0,5
Захід-резерв	15,3	11,3	16,0	27,2	25,1	+9,8
Брокбізнес	27,9	8,1	7,6	10,7	14,1	-13,8
Провідна	40,4	48,9	55,9	27,6	12,2	-28,2
Всього по всіх страхових компаніях	1381,4	1802,9	2565,2	2546,2	2203,0	+821,6

При цьому вагоме значення для представлені на Рисунку 1. страховальника має рівень страхових виплат, які здійснюються страховою компанією

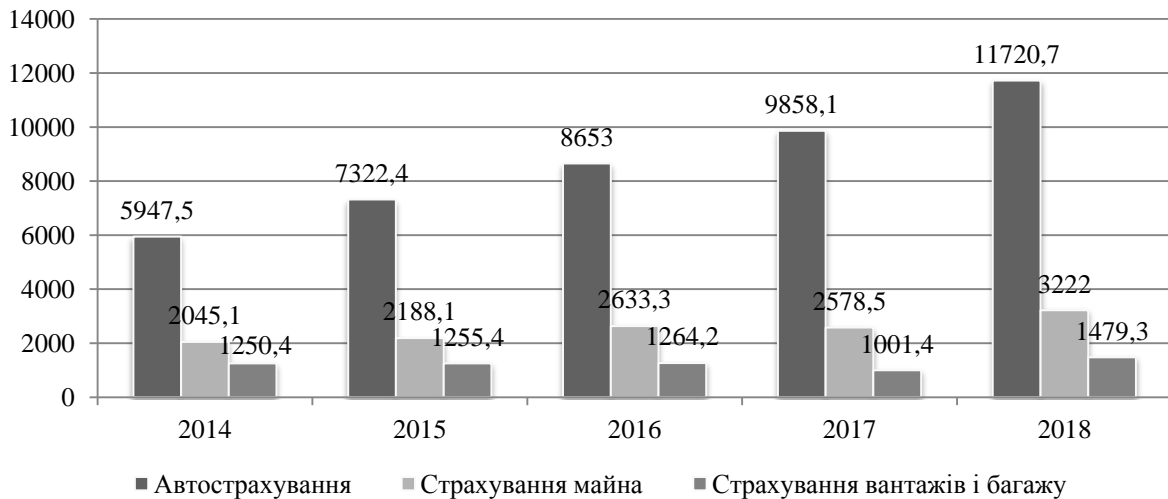

Рис. 1. Динаміка рівня страхових виплат з добровільного страхування майна в Україні у 2014–2018 рр., %

Протягом 2014–2018 рр. рівень страхових виплат постійно коливався, хоча у 2016–2018 рр. можна відзначити певну висхідну динаміку: з 5,1% у 2016 р. до 57,7% у 2018 р. Щодо наведених даних компаній-лідерів ринку страхових послуг з добровільного страхування майна, то у різні періоди рівень страхових виплат був різний, однак у 2018 р. лідером стала СК «УНІКА», де досліджуваний показник склав 333,6% рівня страхових премій цього ж

року. Це дозволяє зробити висновок, що страхові компанії України, які займаються наданням страхових послуг з добровільного страхування майна, виконують свої зобов'язання на належному рівні.

Деталізуючи показники функціонування ринку страхування майна за окремими його сегментами слід дослідити детально показники їх функціонування (рис. 2 і рис. 3 відповідно).

Рис. 2. Динаміка обсягів чистих страхових премій за сегментами ринку страхування майна в Україні у 2014–2018 рр., млн. грн. [5; 6; 7; 8; 12]

Протягом досліджуваного періоду з-поміж сегментів ринку страхування майна відзначається суттєва перевага автострахування (рис. 2): за даним видом обсяг чистих страхових премій на кінець 2018 р. склав 11720,7 млн грн., що на 5773,2 млн грн. більше аналогічного показника 2014 року.

Другим за обсягами є сегмент страхування

майна, по якому досліджуваний показник також демонструє висхідні тенденції з позитивним відхиленням на кінець досліджуваного періоду +1176,9 млн грн. Найменшим за обсягами, але зі стабільною тенденцією до зростання, є сектор страхування вантажів і багажу, де зростання на кінець 2018 р., порівняно з 2014 р., склало 18,4%.

Рис. 3. Динаміка обсягів чистих страхових виплат за сегментами ринку страхування майна в Україні у 2014–2018 рр., млн. грн. [5; 6; 7; 8]

Чисті страхові виплати за сегментами ринку страхування майна (рис. 3) демонструють динаміку, подібну до чистих страхових премій: превалювання ринку автострахування з позитивною динамікою досліджуваного показника +2879,7 млн грн.; зростання чистих страхових виплат зі страхування майна на кінець 2018 р. на 1239,9 млн грн.; незначні за обсягами страхові виплати у сегментів страхування вантажів і багажу, що відзначаються зростанням у 2017 р. порівняно з 2016 р. на 328,6 млн грн. і зниження у 2018 р. до 119,3 млн грн.

Розглянуті сегменти ринку страхування майна демонструють цілком очікувані тенденції, адже в більшості випадків автострахування та страхування вантажів і багажу здійснюється на обов'язковій основі, тоді як страхування майна переважно здійснюється на добровільних засадах.

Для уточнення ролі кожного з сегментів ринку страхування майна дослідимо питому вагу автострахування, страхування майна та страхування вантажів і багажу у структурі чистих страхових премій і чистих страхових виплат (табл. 7).

Таблиця 7

Питома вага окремих сегментів ринку страхування майна у структурі чистих страхових премій і чистих страхових виплат страхового ринку України у 2014–2018 рр., %

Джерело: [5; 6; 7; 8]

Показник	Рік	Автострахування	Страхування майна	Страхування вантажів і багажу
Чисті страхові премії	2014	32,0	11,0	6,7
	2015	32,8	9,8	5,6
	2016	32,7	10,0	4,8
	2017	34,6	9,0	3,5
	2018	34,0	9,4	4,3
Відхилення (+,-)		+2,0	-1,6	-2,4
Чисті страхові виплати	2014	56,1	3,5	0,0
	2015	40,5	5,6	0,0
	2016	43,3	1,7	4,6
	2017	46,8	2,5	0,6
	2018	45,2	11,4	1,0
Відхилення (+,-)		-10,9	+7,9	+1,0

Протягом 2014–2018 рр. питома вага досліджуваних сегментів ринку страхування майна у структурі страхових премій і страхових виплат на ринку страхування України (табл. 7) зафіксувала тенденції, в цілому неспівставні з абсолютними показниками їх функціонування (рис. 2 і рис. 3). Так, якщо за абсолютним вимірником вони всі демонстрували висхідні тенденції, то за відносним їх функціонування є доволі суперечливим. Зокрема, ринок автострахування, який відзначався стійкою позитивною динамікою, у структурі показників функціонування страхового ринку України на кінець 2018 р. продемонстрував зростання на 2 % по чистих страхових преміях і зниження рівня чистих страхових виплат на 10,9 %. Оберненими є тенденції розвитку ринку страхування майна: питома вага чистих страхових премій знизилася на 1,6 %, а чистих страхових виплат – зросла на 7,9 %. Подібними є зміни і по страхуванню вантажів і багажу: зниження рівня питомої ваги чистих страхових премій на 2,4 % та збільшення чистих страхових виплат на 1,0 % на кінець

досліджуваного періоду.

Таким чином, ринок страхування майна в Україні є доволі нестабільним. Однією з причин цього коливання у секторі страхування фізичних осіб, питома вага якого у загальному обсязі страхового ринку держави у різні періоди складає в середньому 35,6 %. Саме даний сектор є найзалежнішим від економічних коливань.

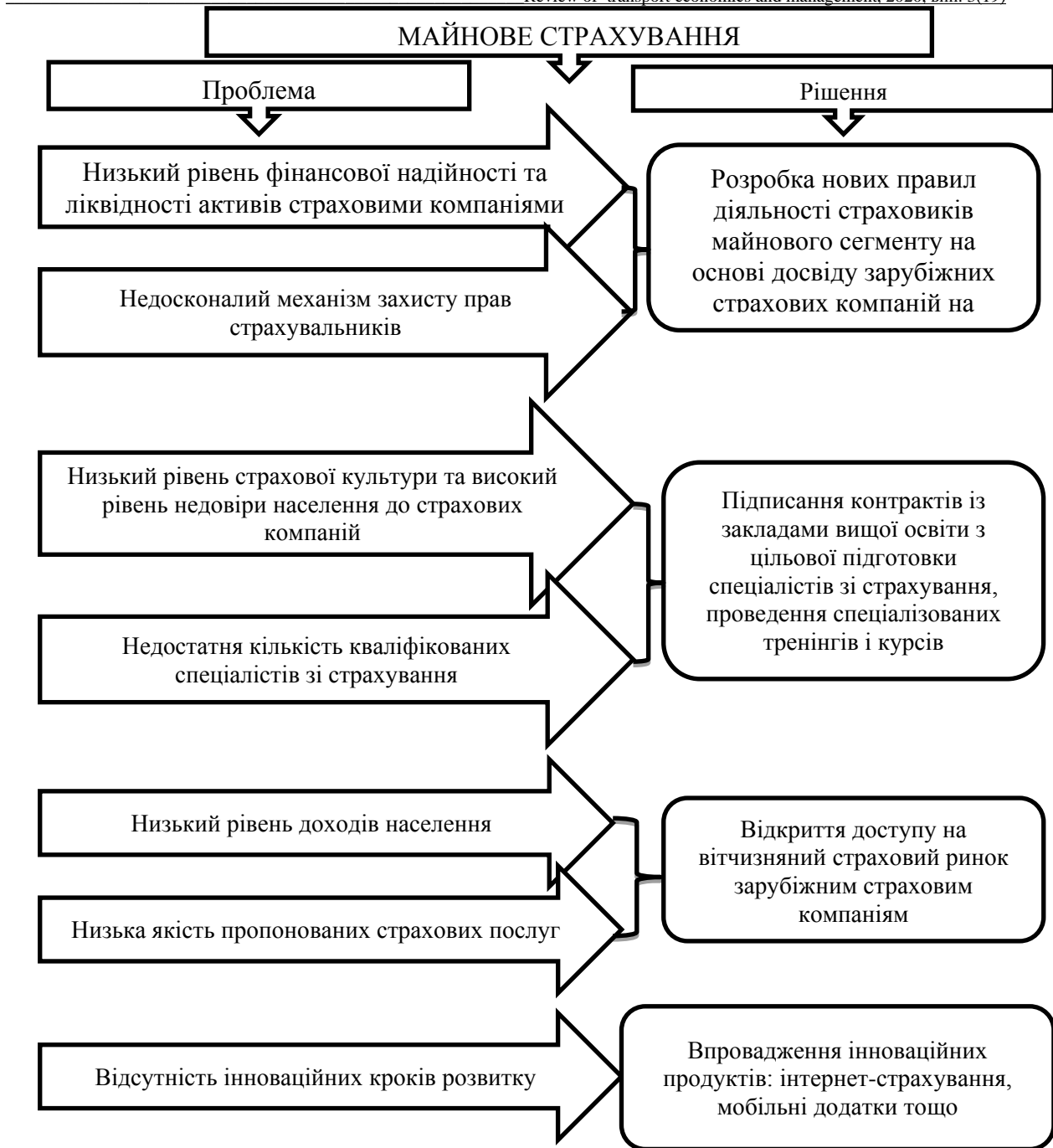
Зважаючи на досвід зарубіжних країн, а також виходячи з економічних умов, що нині склалися в Україні, доцільно виокремити наступні перспективні моменти розвитку майнового страхування в Україні (рис. 4).

Для вирішення зазначених на рис. 4 проблем варто здійснити наступні кроки у вітчизняному майновому страхуванні:

- розробити прийнятні правила діяльності страховиків майнового сегменту страхових послуг;

- створити дієвий механізм комунікацій з населенням для підвищення їх страхової культури, зокрема через засоби масової інформації;

Рис. 4. Ключові шляхи подолання проблемних аспектів майнового страхування в Україні

- провести масштабні зміни у системі підготовки та забезпечення кадрами страхових компаній, шляхом підписання контрактів з вищими навчальними закладами або організацією тренінгів та курсів відповідного профілю, що дасть можливість залучити на вітчизняний страховий ринок висококваліфікованих спеціалістів (актуаріїв, сюрверів, брокерів та інших);

- розширити коло предметів страхування

майна громадян та зробити правила страхування в даному сегменті більш гнучкими, враховуючи досвід Німеччини;

- впроваджувати інноваційні підходи провадження діяльності, створюючи програмні додатки до смартфонів. Це полегшить комунікацію між сторонами страхового договору, зробить процес укладання угод простішим і швидшим, а також сприятиме збільшенню обсягів надання послуг за рахунок

зручності процесу страхування та значно нижчих цін порівняно з продажами у звичайному режимі;

- залучення іноземного капіталу: відкриття доступу зарубіжних страхових компаній на національний ринок сприятиме припливу іноземного капіталу і в інші галузі, а також стимулюватиме конкуренцію. Це призведе до варіативності тарифів на страхові послуги та спонукатиме фізичних і юридичних осіб до страхування.

Висновки

Зважаючи на окреслений стан функціонування ринку майнового страхування України й окремі висвітлені недоліки, варто означити коло перспективних напрямів

розвитку даного сегменту страхування, серед яких пріоритетними слід вважати перегляд й удосконалення нормативної бази і правил ведення страхової діяльності, підвищення рівня страхової культури й освіченості серед населення, проведення діджиталізації ринку страхування в цілому та майнового страхування зокрема, а також залучення іноземних страховиків для створення здорового конкурентного середовища та здешевлення страхових продуктів. Зазначені перспективні напрями розвитку майнового страхування в Україні сприятимуть підвищенню рівня його популярності та доступності для страхувальників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войнова Є.І. Світовий ринок страхових послуг. Науковий портал «ResearchGate». URL: https://www.researchgate.net/publication/325075710_SVITOVIJ_RINOK_STRAHOVIN_POSLUG (дата звернення 12.04.2020)
2. Гавриленко В. Оперативно та за потребою: головні тенденції на страховому ринку України – 2019. URL: <https://mind.ua/openmind/20195913-operativno-ta-za-potreboyu-golovni-tendenciyi-na-strahovomu-rinku-ukrayini-2019> (дата звернення 12.04.2020)
3. Золотарьова О.В. Ключові тенденції та пріоритети розвитку ринку страхових послуг в Україні. Економіка і суспільство. 2017. № 11. С. 413–420.
4. Мамчур Р.М. Основні тенденції розвитку майнового страхування в сільському господарстві. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. 2013. Вип. 181 (4). С. 237–243.
5. Підсумки діяльності страхових компаній за 2015 рік // Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/DepFinMon/zvitni_dani/sk_%202015.pdf (дата звернення 10.04.2020)
6. Підсумки діяльності страхових компаній за 2016 рік // Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: https://nfp.gov.ua/files/sk_%202016.pdf (дата звернення 10.04.2020)
7. Підсумки діяльності страхових компаній за 2017 рік // Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://forinsurer.com/files/file00634.pdf> (дата звернення 10.04.2020)
8. Підсумки діяльності страхових компаній за 2018 рік // Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2018_rik/2018/sk_%202018.pdf (дата звернення 10.04.2020)
9. Рейтинг страхових компаній за 12 місяців 2014–2018 рр. Форіншурер страхування. URL: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife/14/12/24> (дата звернення 10.04.2020)
10. Романовська Ю.А., Яковенко К.А. Аналіз ринку майнового страхування в Україні. Економіка та суспільство. 2017. № 13. С. 1207–1212.
11. Слободянюк О.В., Толкачева Г.В. Страхування як запорука відшкодування збитків при пошкодженні та втраті майна. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. 2016. Т. 15, вип. 1. С. 202–221.
12. Страховий ринок України у 2018 році / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері фінансових послуг в Україні URL: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_%202013.pdf (дата звернення 10.04.2020)
13. Chehui, Zhangjiwu (2011) The Development Mode of Chinese Property Insurance After Financial Crisis Period. Procedia Engineering. Volume 152011Pages 4978-4982. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S187770581102426X?via%3Dihub#!> (дата звернення 15.04.2020)

БАРАБАШ Л.В.*

*кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования, Уманский национальный университет садоводства, e-mail: Lesly-z@ukr.net

ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ РЫНКА СТРАХОВАНИЯ ИМУЩЕСТВА В УКРАИНЕ

Современный страховой рынок Украины, по сравнению с зарубежными странами, демонстрирует достаточно невысокие показатели развития. Однако роль страхования в финансовом развитии государства является одной из определяющих, ведь именно за его счет возможно достичь равномерного распределения и перераспределения финансовых ресурсов, обеспечить уменьшение объемов государственных расходов в случае наступления непредвиденных ситуаций и эффективное развитие социальной защиты. **Цель.** Целью статьи является исследование состояния и особенностей функционирования рынка страхования имущества в Украине на современном этапе. В результате проведенного исследования стало возможным выделить проблемные моменты осуществления страховой деятельности в целом и страхования имущества частности. Это позволило обозначить перспективы оптимизации деятельности данного сегмента страхового рынка страны. **Методика.** В ходе исследования использовались следующие методы: диалектический - для выяснения важности изучаемого вопроса среди ученых; горизонтального анализа - для рассмотрения динамики показателей функционирования рынка страхования имущества по отдельным видам объектов страхования; метод вертикального анализа - для определения роли сектора имущественного страхования на страховом рынке Украины; метод индукции - для формулирования выводов. **Результаты.** В статье проанализированы показатели деятельности страхового рынка Украины и определены основные тенденции его развития. С критической позиции была проведена оценка особенностей функционирования сектора страхования имущества: как внутри сегмента по видам объектов страхования, так и в общем, на фоне других видов страхования. Проведенный анализ позволил обозначить проблемные моменты и недостатки осуществления страховой деятельности сектора имущественного страхования, что способствовало разработке предложений по совершенствованию страховой деятельности в сфере имущественного страхования. **Практическая значимость.** Применение на практике предложенных методов уменьшения пробелов в страховании имущества позволит нарастить потенциал страхового рынка государства и способствовать росту уровня доверия населения к страхованию как инструменту собственной безопасности и выравнивания финансового положения в случае наступления непредвиденных событий.

Ключевые слова: страховая компания; страховой рынок Украины; страхование имущества; имущественное страхование; страховая премия; страховые выплаты; добровольное страхование имущества

BARABASH L.V.*

*Ph.D. in Economics, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Uman National University of Horticulture, e-mail: Lesly-z@ukr.net.

UKRAINIAN PROPERTY INSURANCE MARKET PERFORMANCE

The modern insurance market of Ukraine, in comparison with foreign countries, shows rather low development indices. However, the role of insurance in the financial development of the state is one of the determining factors, as it is possible to achieve equal distribution and redistribution of financial resources, to ensure reduction of state expenses in case of emergency situations and effective development of social protection. **Purpose.** The purpose of the article is the research of a condition and features of functioning of the property insurance market in Ukraine at the present stage. As a result of the conducted research it became possible to emphasize the problem points of insurance activity performance as a whole and property insurance in particular. It has allowed to designate prospects of optimization of activity of the given segment of the national insurance market. **Methodology.** In course of the research the following methods were used: dialectical method – to clarify the importance of the studied issue among the scientists; horizontal analysis method – to consider the dynamics of indices of property insurance market performance by certain types of insurance objects; vertical analysis method – to determine the role of property insurance sector in the insurance market of Ukraine; induction method – to draw conclusions. **Results.** Indices of the insurance market activity in Ukraine are analyzed and the basic tendencies of its development are defined in the article. From the critical position the peculiarities of functioning of the property insurance sector were assessed: both within the segment by types of insurance objects and in general, against the background of other types of insurance.

The analysis made it possible to identify the problematic aspects and drawbacks of the property insurance activity that contributed to the development of offers on improvement of insurance activity in the property insurance sector.

Practical significance. The practical application of the proposed methods of reducing gaps in property insurance would make it possible to increase the potential of the state insurance market and facilitate the growth of the level of confidence of the population in insurance as an instrument of their own security and equalization of their financial position in case of unexpected events.

Keywords: insurance company; insurance market of Ukraine; property insurance; insurance premium; insurance payments; optional property insurance.

REFERENCES

1. Vojnova Je.I. Svitovij rynek strakhovykh poslugh. Naukovyj portal «ResearchGate». URL: https://www.researchgate.net/publication/325075710_SVITOVIJ_RINOK_STRAHOVIH_POSLUG (data zvernennja 12.04.2020)
2. Ghavrylenko V. (2019) Operativno ta za potreboju: gholovni tendenciji na strakhovomu rynku Ukrainy – 2019. URL: <https://mind.ua/openmind/20195913-operativno-ta-za-potreboju-golovni-tendenciyi-na-strahovomu-rinku-ukrayini-2019> (data zvernennja 12.04.2020)
3. Zolotarjova O.V. (2017) Ključovi tendenciji ta priorytety rozvytku rynku strakhovykh poslugh v Ukraini. *Ekonomika i suspiljstvo*. 2017. № 11. S. 413–420.
4. Mamchur R.M. (2013) Osnovni tendenciji rozvytku majnovogho strakhuvannja v siljskomu ghospodarstvi. *Naukovyj visnyk Nacionaljnogho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannja Ukrainy*. Ser. : Ekonomika, aghramyj menedzhment, biznes. 2013. Vyp. 181 (4). S. 237–243.
5. Pidsumky dijajnosti strakhovykh kompanij za 2015 rik // Oficijnyj sajt Nacionaljnoji komisiji, shho zdijsnjuje derzhavne reghuljuvannja u sferi ryнкiv finansovykh poslugh. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/DepFinMon/zvitni_dani/sk_%202015.pdf (data zvernennja 10.04.2020)
6. Pidsumky dijajnosti strakhovykh kompanij za 2016 rik // Oficijnyj sajt Nacionaljnoji komisiji, shho zdijsnjuje derzhavne reghuljuvannja u sferi ryнкiv finansovykh poslugh. URL: https://nfp.gov.ua/files/sk_%202016.pdf (data zvernennja 10.04.2020)
7. Pidsumky dijajnosti strakhovykh kompanij za 2017 rik // Oficijnyj sajt Nacionaljnoji komisiji, shho zdijsnjuje derzhavne reghuljuvannja u sferi ryнкiv finansovykh poslugh. URL: <https://forinsurer.com/files/file00634.pdf> (data zvernennja 10.04.2020)
8. Pidsumky dijajnosti strakhovykh kompanij za 2018 rik // Oficijnyj sajt Nacionaljnoji komisiji, shho zdijsnjuje derzhavne reghuljuvannja u sferi ryнкiv finansovykh poslugh. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2018_rik/2018/sk_%202018.pdf (data zvernennja 10.04.2020)
9. Rejtyng strakhovykh kompanij za 12 misjativ 2014–2018 rr. Forinshurer strakhuvannja. URL: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife/14/12/24> (data zvernennja 10.04.2020)
10. Romanovsjka Ju.A., Jakovenko K.A. (2017) Analiz rynku majnovogho strakhuvannja v Ukraini. *Ekonomika ta suspiljstvo*. 2017. № 13. S. 1207–1212.
11. Slobodjanjuk O.V., Tolkacheva Gh.V. (2016) Strakhuvannja jak zaporuka vidshkoduvannja zbytkiv pry poshkodzhenni ta vtrati majna. *Rynkova ekonomika: suchasna teorija i praktyka upravlinnja*. 2016. T. 15, vyp. 1. S. 202–221.
12. Strakhovyj rynek Ukrainy u 2018 roci / Nacionaljna komisija, shho zdijsnjuje derzhavne reghuljuvannja u sferi finansovykh poslugh v Ukraini URL: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_%202013.pdf (data zvernennja 10.04.2020)
13. Chehui, Zhangjiwu (2011) The Development Mode of Chinese Property Insurance After Financial Crisis Period. *Procedia Engineering*. Volume 152011Pages 4978-4982. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S187770581102426X?via%3Dihub#!> (data zvernennja 15.04.2020)

Стаття надійшла до редакції: 18.04.2020

Received: 18 April 2020